

Gevaar van loongolf niet te onderschatten

A.F. VAN ZWEEDEN

Ook wanneer de economie van ons land met 3,75 procent per jaar groeit blijft de werkloosheid tot in de volgende eeuw zo hoog dat de lonen permanent onder druk blijven. Dit blijkt uit de projecties die het Centraal Planbureau heeft opgesteld voor de ontwikkeling van de Nederlandse economie tot 2010. Daarbij worden drie groeiscenario's gehanteerd: een laag, middelmatig en hoog scenario waarin wordt uitgegaan van een gemiddelde groei van het nationale inkomen met resp. 1,75, 2,75 en 3,75 procent. Het planbureau veronderstelt dat in de komende vijftientig jaar de arbeidstijdverkorting gemiddeld niet meer dan een half procent per jaar zal bedragen. Bij het lage-groeiscenario loopt de werkloosheid dan op tot ruim een kwart van de werkende bevolking. In het hoge-groeiscenario daalt de werkloosheid tot vier procent aan het eind van de jaren negentig.

De niet bijzonder opwekkende voorspellingen van het CPB steken nogal wat af bij de optimistische verwachtingen die de secretaris-generaal van Economische Zaken, dr. F.W. Rutten, onlangs heeft uitgesproken. Hij noemde het herstel van de marktsector weliswaar nog broos, maar constateerde dat zowel de vakbonden als de werkgeversorganisaties zich daarvan bewust zijn: „Nu in 1986 zowel de ontwikkeling van de collectieve lasten als de invoerprijzen zo koopkracht-vriendelijk zijn, lijkt het geen onmogelijke opgave de reële loonstijging beneden de toeneming van de arbeidsproductiviteit te houden. Het zou voor de werkgelegenheid zeer nadelig zijn, als in de tweede helft van de jaren tachtig de terughoudendheid t.a.v. de arbeidskosten niet onverminderd wordt voortgezet”, aldus Rutten.

Zeker, de blijvend hoge werkloosheid zal die terughoudendheid bevorderen, maar toch constateren we al weer symptomen van een opwaartse druk op de lonen. De grootste vakcentrale, de FNV, stelt in het komende cao-overleg een looneis van 1,5 procent. Daarnaast moet in een groot deel van het bedrijfsleven de 36-urige werkweek worden bereikt. De Industriebond FNV is nog met wat verdergaande verlangens gekomen door naast een verhoging van de salarisschalen met 1,5 procent ook nog een uitkering ineens van 2 procent van het bruto jaarinkomen te eisen. Dit laatste

dient om financieringsruimte te scheppen voor verdergaande arbeidstijdverkorting. In het algemeen gaat de FNV ervan uit dat volgend jaar een loonruimte beschikbaar komt van 3 procent. Uitgangspunt is dat de koopkracht behouden blijft. Dat kan worden bereikt door verlaging van belastingen en premies. Het kabinet heeft voor 1986 zulke maatregelen voorgesteld, maar financiert ze uit de reserves van de sociale fondsen.

Met het stellen van haar looneisen wil de FNV rekening houden met de positie waarin ondernemingen verkeren. In zoverre speelt deze vakcentrale wel degelijk in op de behoefte aan grotere differentiatie. Johan Stekelenburg, vice-voorzitter van de FNV, heeft zich bij de presentatie van het arbeidsvoorwaardenbeleid echter ook uitgesproken voor „actualisering” van het in november 1982 tot stand gekomen akkoord in de Stichting van de Arbeid waarin werkgevers en werknemers herstel van rendementen en herverdeling van arbeid overeenkwamen.

Het VNO reageerde afwijzend. Het grootste werkgeversverbond zag in de argumenten van de FNV geen nieuwe elementen die aanleiding zouden geven de aanbevelingen van de Stichting aan te passen. Het VNO verwerpt het begrip „loonruimte” en vindt dat ook de FNV zou dienen te aanvaarden dat „de onderhandelingen zich geheel en al op het niveau van de bedrijfstakken en ondernemingen afspelen en dat er op centraal niveau geen algemene financiële mogelijkheden worden gesuggereerd”. Deze suggesties worden sterk in de hand gewerkt door het kabinetsbeleid voor 1986, dat zoveel nadruk legt op behoud en verbetering van de koopkracht dat er wel verwachtingen moeten worden gewekt bij de werknemers.

Er is een klimaat ontstaan waarin werknemers sterk het gevoel hebben dat er nu lang genoeg koopkracht is ingeleverd, zonder dat die offers tot een merkbare verbetering van de werkgelegenheid hebben geleid. Suggesties als zou de door verlaging van de premiedruk beschikbaar komende ruimte voor koopkrachtverbetering gebruikt kunnen worden voor arbeidstijdverkorting, kunnen niet serieus worden genomen. Allerlei groepen werknemers komen in deze tijd van stijgende productie en toenemende winsten weer tot de ontdekking

dat zij achterstanden hebben in te halen. Zo wil de ambtenarenbond Abva-Kabo voor alle gemeente-ambtenaren die in volcontinuïdient werken onregelmatigheidstoelagen. Het hek ging van de dam toen minister Smit-Kroes met de loodsen in rijksdienst dergelijke toeslagen overeenkwam. De gemeente Rotterdam moest hetzelfde toestaan voor de loodsen in gemeentedienst. Overal in het land voeren thans brandweerkorpsen acties, omdat zij terecht vinden niet bij andere ambtenaren, die onder vergelijkbare omstandigheden werken, te kunnen achterblijven.

Binnen de kring van dit speciale overheidspersoneel is al een sneeuwbal van loonsverhogingen aan het rollen gebracht. Het gedecentraliseerde arbeidsvoorwaardenbeleid vormt geen enkele garantie dat in de marktsector loonbewegingen kunnen worden voorkomen. Er doen zich immers al weer knelpunten voor op de arbeidsmarkt, nu de werkloosheid begint terug te lopen en de bedrijvigheid aantrekt. Werkgevers staan nog op het standpunt dat juist gedecentraliseerde onderhandelingen geboden zijn om loonstijgingen beperkt te houden tot die sectoren en functies waar zich schaarsteverschijnselen voordoen. In zekere zin hebben zij gelijk, omdat de feitelijke loskoppeling van lonen in de marktsector, ambtenarensalarissen en uitkeringen voorkomt dat extra beloningen die in overeenstemming zijn met de schaarsteverhoudingen zich door de hele economie voortplanten.

Toch lijkt het weinig aannemelijk dat de werkgevers zich zo gedisciplineerd zullen blijven gedragen als het tot onderlinge concurrentie om schaarse arbeidskrachten komt. De ervaring leert dat ook ondernemers in zwakkere sectoren niet kunnen achterblijven bij loonsverhogingen die in winstgevendende bedrijven mogelijk zijn wanneer er werkelijk weer sprake is van gespannen deelmarkten op de arbeidsmarkt.

Gezien tegen de achtergrond van de scenario's die het CPB heeft opgesteld, is het interessant te vernemen dat de secretaris-generaal van Economische Zaken voor de jaren negentig een groei van 3 procent en stabiele reële lonen bereikbaar acht. Dat lijkt hem vooral mogelijk als de collectieve lasten van de werknemers worden verlicht, mede ter ondersteuning van de koopkracht. Onder deze voorwaarden kan de werkgelegenheid volgens prof. Rutten met 1 procent per jaar toenemen. De werkgelegenheid en het aanbod van arbeid – in manjaren gemeten – lopen dan ongeveer gelijk op. Rekening houdend met diverse vormen van verdeling van werk, zoals toenemende deeltijdarbeid, kan het werkloosheidspercentage volgens Rutten in de komende jaren verder dalen.

De komende onderhandelingsronde zal moeten leren of werkgevers en werknemers in staat zijn afspraken te maken die een dergelijke ontwikkeling mogelijk maken. Het gebrek aan coördinatie op centraal niveau stemt mij niet helemaal gerust.

A.F. van Zweeden